

לשוננו לעם

קונטרסים עממיים לענייני לשון

בעריכת ע' איתן ומ' מדין

מחזור כן (קונטרסים רנ"א – ר"ס)

תשל"ה

הוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית
ירושלים

פניני לשון משו"ת "שואל ומשיב"

אגב עיוני בשאלות ותשובות "שואל ומשיב" מהרב הגאון יוסף שאול נתנון* לקטתי פניני מליצה, שלפי דעתי יש בהן ענין לבלשנים. המעניין שבדבר הוא, כי גם ה"שואל ומשיב" וגם כמעט כל בעלי ספרי שאלות ותשובות (ואין מספר למזל) לא כתבו את דעותיהם יבש ביבש, אלא חוש לשונם וטוב טעמם הנחו אותם לערבב לחלוחית של מליצה בפלפוליהם. הגני נותן בזה דוגמה מלקט "לשון וסגנון של השאלות ותשובות".

אין כל ספק, כי כמה מהמובאות בשם ה"שואל ומשיב" נמצאות גם בספרים אחרים. אלא שכבר הורגנו חכמינו "צבת בצבת עשויה..." וגם חושבני, כי יש הרבה מקוריות סגנונית ב"שואל ומשיב".

רובן של המובאות הן משו"ת "שואל ומשיב" חלק ראשון, ומיעוטן משאר חמשת החלקים, הוצאת "ישיבות הקדושות" ברוקלין, תשי"ד.

בעל "שואל ומשיב", הרב הגאון ר' יוסף שאול נתנון (נאטאנוואהן), היה מגדולי הפוסקים והמשיבים במאה שעברה, וכיהן כרבה של לבוב בגאליציה. באדר שנה זו ימלאו מאה שנים לפטירתו (נפטר בכ"ו באדר שני תרל"ה).

- דורך אני בעקבות הקדמונים בכל מקום שלא אוכל לחרוש עד היסוד.
- שעמדה (הקושיה) לפניו כחומה..
- אהיה כסניף לחכמים שקדמוני.
- ואיך דחק עצמו דחק ע"ג דחק.
- שאלתו סתומה כמ"ם ד'סרבה המשרה' (עי' ישע' ט, ו).

- ומי שמע כזאת לומר, אש בנעורת ואינו שורף.
- והרבה נשתייר בקולמוס, ולא נפניתי להאריך.
- נסתר מחמתו גם ראייתו...
- יש לו ג' טעמים... וזה יצא ראשונה..
- בתוך דבריו באחד השיחים (כלומר, באחת משיחותיו).
- דבר זה מביא לידי גיחוך, אך גם בשחוק יכאב לב.
- והנה טרם יהיה כל שיח, אומר יישר כוחו.
- אמרתי ללקט איזה גרגרים בראש אמיר ולחזות דעת.
- ובזה נסתר כל בניינו.
- שהתחיל להתיר אגודת מוטה (תקנת עגונה)
- זה דבר חדש, ועושה חדשות בעל מלחמות.
- כשם שמקבל שכר על הדרישה, כך מקבל שכר על
- הפרישה.. להפריש אישה אדורה מבעלה...
- כבר שמעתי שמעו הטוב, עתה ראיתי אורו כי יהל.
- שתיית מי המעיין (בחמי-קיץ) קשה למעיין (בספרים)...
- יאריך הזמן, ואין הזמן מסכים כעת.
- ומה בצע בפלפול.. ופלפול למאי חזי?
- קטפתי לי מעט זמן להשיבו בקצרה.
- בנה בניינים (בשאלות) ובנה בניין הורדוס על זה.
- למען כבודו ולמען לימודו אמרתי להשיבו (מיוסד על
- "למען אמתך" בתפילת הושענות)
- הדבר ברור להקל בזה ויעלזו חסידים בכבוד (הייתה
- שאלת טרפות בכבוד מופה בתולעים)
- על פיוצא בזה נאמר 'ויראת' - וחלב יודע אם לעקל אם
- לעקלקלות..

- הוא צעיר לימים, ולא פסל לו עדיין ארבעה טורי (פלומר, אינו בקי עדיין בארבעה טורים).
- נתתי אל לבי ורציתי לחתור אל היבשה.. שלא יקשה וכי
- והנה מדי דברי זכור אזכור מה שראיתי ... בכתבי הקודש...
- זה שם געגועי¹, וכולי עלמא ידעו שיש לה שם אחר.
- מהראוי שלא יחרוך רמייה צידו² ויגרש אותה ותינשא למשודך לה..
- צידדתי צדדים להקל מצד ש...
- גזירת הכתוב הוא, דאינו נאמן אף משה ואהרן...
- דבריו הם קילורין לעיניים.
- ואף לפי מה שכתב אכתי לא יעלה ארוכה.
- דלא היה צריך אף להגבהת ידיים (פלומר להתאמץ בדבר).
- אף כי טל ילדות עליו בכיז יהיה חכם לכשירצה.
- והנה מראש צורים נראה הרמב"ם.
- נפתחו לי שערי בינה בדברי הרשב"א.
- המקרה לא יתמיד.
- מקום שפעלי תשובה עומדין (כותבי שו"ת) לא הניחו מקום להתגדר.
- ויעל על במתי אב (ברכה לשואל צעיר שיהיה גדול פאביו, על-פי יש' יד, יג: "בַּמָּתִי עָבֵר").
- בחינם שפך סוללה על דברי הרמב"ם.
- ואם הורה בזה ... וכך הוא דתו - תפתח ארץ ותבלע דתן (חידוד ע"פ תהל' קו, יז).

---

1. pet name באנגלית.

- אין הזמן ברשותי, פי רשות אחרים עליי.
- אתה תלמיד חכם, שוגג שלך חשוב מזיד.
- הימים האלה (עשרת ימי תשובה) יחשוב האדם עם קוֹנהו (ע"פ ויק' כה, ג).
- במחילת כבודו, נפל במהמורת השגיאה, ולא דקדק.
- להודיעך מן הבא מן החדש, והוא בן יומו (חידוש מן האחרונים).
- אטו (וכי) אם אין עושין סעודה (בברית מילה) אינו יום טוב?
- דברי הראשונים, אשר כל דבריהם שקול בשקל הקודש.
- לא הלך לבך לבנות בניין תוהו על אבני בוהו.

שרגא אברמסון

מו"ל, מו"לים

דרך פשוטה לבני אדם, שלצד אחד מרבים דברים, ולצד שני מקצרים, וכך נוצרו ראשי-תיבות, שהפכו תיבות לעצמן, כגון רמב"ם, רמב"ן, רשב"א ועוד. ויש ראשי-תיבות שאפשר לפשטם בין לשון יחיד ובין לשון רבים, ומכל מקום הואיל והקיצור בלשון יחיד כבר קנה לו זכות עצמית - נוטים המדברים לציין במפורש את לשון רבים אף בקיצור, ומוסיפים סימן לרבים, אף על פי שאין צורך בו. בשעתו, בקום המדינה ונתרבה השימוש בראשי-תיבות, בעיקר בצבא, פרסמתי בעניין הזה רשימה קצרה ב-עיתון